

Ζαμπέλ Μουρατιάν,
Δασκάλα - ΜΑ Μουσειολογίας
Πρόεδρος ΔΣ Ελληνικού Παιδικού Μουσείου
zmouratian@gmail.com

Το μουσείο σε ρόδες: Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο στο νοσοκομείο

Τα τελευταία χρόνια τα μουσεία κάνουν σημαντική προσπάθεια να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με το κοινό τους και προβάλλουν την ανάγκη για αναθεώρηση της εκπαιδευτικής τους αξίας και του κοινωνικού τους ρόλου. Αυτή η τάση βασίζεται στο γεγονός ότι μια από τις κύριες λειτουργίες του σύγχρονου μουσείου είναι η άμεση επικοινωνία με το κοινό του. Οι σύγχρονοι ορισμοί των μουσείων υπογραμμίζουν τον κοινωνικό τους ρόλο και θέτουν ως σκοπό τα μουσεία γίνουν ζωντανά κύτταρα στην «υπηρεσία της κοινωνίας και της εξέλιξής της». (άρθρο 3 καταστατικού, ICOM).

Τα προγράμματα προσέγγισης στοχεύουν στη σύνδεση του μουσείου με την ευρύτερη κοινωνία μέσω εναλλακτικών επικοινωνιακών και κοινωνικών δράσεων (Μουσσούρη, 1999). Εκτός όμως από το κοινό που δεν επισκέπτεται τα μουσεία, γιατί νιώθει ότι δεν το αφορούν και δεν απευθύνονται σε αυτό, υπάρχει και μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων που δεν μπορούν να επισκεφτούν τα μουσεία γιατί δεν έχουν φυσική πρόσβαση: μένουν σε άλλη πόλη, έχουν κινητικές δυσκολίες, είναι ασθενείς. Τι μπορεί να κάνει το μουσείο για να εξυπηρετήσει καλύτερα τις ανάγκες της κοινότητας στην οποία ανήκει; Πώς μπορεί να δυναμώσει τον κοινωνικό του ρόλο και να γίνει σημείο αναφοράς μέσα στην κοινότητα; Πώς μπορεί να γίνει ένα μέρος όπου ο καθένας να νιώθει ότι τον αφορά, του ανήκει, του δίνει ταυτότητα, εκφράζει τον κόσμο του;

Τα ελληνικά μουσεία έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν όλο και πιο συχνά προγράμματα προσέγγισης, προκειμένου να προσφέρουν υπηρεσίες σε ένα κοινό απομακρυσμένο χωροταξικά, κοινωνικά, οικονομικά ή ιδεολογικά. Μουσειοσκευές, μουσειολεωφορεία, προγράμματα σε καταυλισμούς τσιγγάνων, υιοθεσίες μνημείων από σχολεία, είναι μερικά από τα προγράμματα που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία. Μέσα από τα προγράμματα αυτά το μουσείο απελευθερώνεται από την εικόνα ενός εσωστρεφούς ιδρύματος και δίνεται μια διαφορετική διάσταση στον τρόπο που μπορεί να συμμετέχει στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, προσκαλώντας τους να γίνουν συμμετοχοί στα πολιτιστικά δρώμενα και όχι παθητικοί δέκτες. Προϋπόθεση για μια

επιτυχημένη προσέγγιση είναι α) τα προγράμματα να σχεδιάζονται όσο είναι δυνατόν, με τη συνεργασία της ομάδας στην οποία απευθύνονται και β) να προσαρμόζονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες της ομάδας. (Καλεσοπούλου, 1999)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΤΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ

Βασική αρχή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι η ενεργητική συμμετοχή του παιδιού στη διαδικασία της μάθησης μέσα από την άμεση επαφή με τα αντικείμενα, την αξιοποίηση των καθημερινών του εμπειριών και τη χρησιμοποίηση όλων των αισθήσεων. **Κάθε παιδί, ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε διαφορές στις ικανότητές του, πρέπει να έχει την ευκαιρία να εξερευνά, να κατανοεί, να χαίρεται και να διαμορφώνει τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει με σεβασμό στην ατομικότητά και έμφαση στη συνεργασία.**

Το 1997 άρχισε η συνεργασία του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου με το Νοσοκομείο Παιδών «Αγία Σοφία» ύστερα από πρόσκληση του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων παιδιών με νεοπλασματικές παθήσεις «ΠΙΣΤΗ». Από τότε έως και σήμερα¹, το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο έχει αναπτύξει συστηματική συνεργασία τόσο με το Νοσοκομείο Παιδών Αγία Σοφία (για παιδιά με νεοπλασματικές παθήσεις στο Τμήμα Ογκολογίας και Αιματολογίας και στο Κέντρο Ειδικών Θεραπειών) όσο και με το Νοσοκομείο Παιδών «Αγλαΐα Κυριακού» (για παιδιά που κάνουν αιμοκάθαρση στο τμήμα τεχνητού νεφρού).

Σε συνεργασία με το νοσηλευτικό προσωπικό και τους γονείς των παιδιών το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο έχει μελετήσει τις δυνατότητες, ιδιαίτερες ανάγκες και περιορισμούς των παιδιών που νοσηλεύονται στο νοσοκομείο και αναπτύσσει εκπαιδευτικό υλικό και δραστηριότητες λαμβάνοντας υπόψη τις εξής παραμέτρους:

- Τις σωματικές δυνατότητες των παιδιών κατά τη διάρκεια της θεραπείας.
- Την ψυχολογική κατάσταση των παιδιών.
- Το συγκεκριμένο νοσοκομειακό περιβάλλον, τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του χώρου.
- Το κοινωνικό πλαίσιο: το ρόλο των γονέων και την ενθάρρυνση της συνεργασίας ανάμεσα στα παιδιά, τους γονείς και συγγενικά πρόσωπα.

Οι στόχοι του προγράμματος «Το μουσείο σε ρόδες» διαμορφώνονται ως εξής:

¹ Το Φεβρουάριο του 2000, το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο αναπτύσσει συστηματική συνεργασία με το Νοσοκομείο Παιδών "Αγία Σοφία". Από το 2001 ένα πρωτοποριακό έργο, μια ειδική κινητή μονάδα που περιλάμβανε εκπαιδευτικό υλικό με δραστηριότητες λειτουργεί για τα παιδιά του Νοσοκομείου Παιδών «Αγία Σοφία»

Η κινητή μονάδα τοποθετήθηκε στο Τμήμα Αιματολογίας-Ογκολογίας. Το 2008 σχεδιάστηκε η καινούρια κινητή μονάδα που θα ολοκληρωθεί το καλοκαίρι του 2009 και θα παραμείνει στο νοσοκομείο.

- Να συνδεθεί το μουσείο με το νοσοκομείο με στόχο να λειτουργήσει το μουσείο ως σημείο αναφοράς στην ενδο και έξω νοσοκομειακή ζωή.
- Να δοθεί στο κάθε παιδί το μήνυμα ότι το νοσοκομείο μπορεί να αποτελέσει και χώρο παιχνιδιού, χαράς και δημιουργίας, ώστε να εξοικειωθεί με αυτό καλύτερα.
- Να λειτουργήσει το μουσείο ως παράγοντας εξισορρόπησης στην προσπάθεια του παιδιού και της οικογένειάς του να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες που φέρνει η ασθένεια στη ζωή τους, παρέχοντας εναλλακτικούς τρόπους υποστήριξης και αυτοέκφρασης.
- Να ανακτήσουν το κάθε παιδί εμπιστοσύνη στις ικανότητές του και να ενισχυθεί η αυτοεκτίμησή του βιώνοντας θετικά συναισθήματα και αντλώντας ικανοποίηση κατά τη διάρκεια της ημέρας.
- Να δοθεί το ερέθισμα στο κάθε παιδί αναπτύξει ενεργητική στάση και διάθεση για συμμετοχή στις δραστηριότητες.
- Να επικοινωνήσουν τα παιδιά μεταξύ τους, με την ίδια την οικογένεια και με το νοσηλευτικό προσωπικό, καθώς επίσης και οι γονείς με τους γονείς άλλων παιδιών και όλοι μαζί με το νοσηλευτικό προσωπικό σε μια διαφορετική δραστηριότητα ξεπερνώντας συνήθεις ρόλους και στερεότυπα.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ

Η ανάπτυξη του έργου "το μουσείο σε ρόδες" βασίστηκε στα σημεία κλειδιά για τη μουσειακή εκπαίδευση στα νοσοκομεία, τα οποία προέκυψαν από την αξιολόγηση, την αλληλεπίδραση και την εμπειρία με τα παιδιά με νεοπλασματικές παθήσεις από το 2000 μέχρι σήμερα.

- **Η μεταμόρφωση του νοσοκομειακού περιβάλλοντος**

Κάθε φορά που η θεματική του εκπαιδευτικού κουτιού και του προγράμματος το επιτρέπει προγραμματίζεται η μεταμόρφωση της αίθουσας. Π.χ. δραστηριότητα για το μετρό και τα μέσα μεταφοράς: Θα υπάρχουν κράνη, εργαλεία, υλικά για να μπουν σε ρόλους.

- **Η χρησιμοποίηση καθημερινών εμπειριών**

Όσο επιτρέπεται χρησιμοποιείται το νοσοκομειακό υλικό στις κατασκευές αλλά και ως περιβάλλον χώρος, π.χ. αντί για σεντόνι για θέατρο σκιών χρησιμοποιείται η κουρτίνα ή το διαχωριστικό στα δωμάτια.

- **Η δημιουργία ενός μόνιμου μουσειακού χώρου που τα παιδιά θα μπορούν να χρησιμοποιούν όποτε θέλουν**

Η κατασκευή της κινητής μονάδας με το εκπαιδευτικό υλικό παραμένει στο νοσοκομείο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τα παιδιά ανεξάρτητα από την παρουσία ερμηνευτών του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου.

- **Η προσαρμογή των δραστηριοτήτων σε διάφορα επίπεδα ανάπτυξης**

Οι δραστηριότητες έχουν διάφορα επίπεδα ανάπτυξης έτσι ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν αυτόνομα, με τους γονείς ή σε μικρή ομάδα. Επίσης, βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν το σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι:

- ο Οι διαφορετικές ηλικίες και κατά συνέπεια οι διαφορετικές ανάγκες και δυνατότητες.
- ο Το γεγονός ότι η ομάδα που σχηματίζεται κάθε φορά περιλαμβάνει παιδιά που έχουν ξανασυμμετάσχει ή ξαναχρησιμοποιήσει το εκπαιδευτικό υλικό, ή τελείως νέα μέλη.
- ο Η διαφορετική φυσική και ψυχολογική κατάσταση των παιδιών.
- ο Η δυσκολία κίνησης των παιδιών και ο μικρός βαθμός συγκέντρωσής τους.
- ο Η ανάγκη και είσοδο και έξοδο από το πρόγραμμα όποια στιγμή το θελήσουν εξαιτίας της κούρασης, επισκέψεων ή θεραπειάς.

- **Η ενθάρρυνση της συνεργασίας**

Η συνεργασία ενθαρρύνεται μέσω του ερμηνευτή και της υπόλοιπης ομάδας του νοσοκομείου που παρευρίσκεται στο χώρο. Το νοσηλευτικό προσωπικό εκπαιδεύεται παρακολουθώντας τους ερμηνευτές² του Μουσείου, ώστε να μπορούν να ενισχύσουν με τους ίδιους τρόπους τη συνεργασία τους με τα παιδιά και τη συνεργασία των παιδιών με τους γονείς.

- **Η ενίσχυση των κοινωνικών επαφών του παιδιού**

Με την παρουσία των ερμηνευτών και των υπολοίπων μελών της ομάδας του Μουσείου ενθαρρύνεται η συνεργασία των παιδιών, των γονέων και του νοσηλευτικού προσωπικού.

- **Η στενή συνεργασία με το νοσηλευτικό/ιατρικό προσωπικό και τους γονείς**

Από τη φάση του σχεδιασμού του προγράμματος και της κατασκευής συμμετέχει εργαζόμενος από το ανθρώπινο δυναμικό του νοσοκομείου που έχει ειδικότητα

² Ο ερμηνευτής εκπαιδευτικών προγραμμάτων βοηθάει τον επισκέπτη να ερμηνεύσει μόνος του τα εκθέματα, διαμεσολαβεί ανάμεσα στα εκθέματα και τον επισκέπτη με στόχο ο επισκέπτης να δώσει τη δική του ερμηνεία. Ο ερμηνευτής δε διδάσκει, δεν ξαναγεί, δε δίνει έτοιμες τις γνώσεις, αλλά βοηθάει τον επισκέπτη να ανακαλύψει μόνος του τη γνώση.

παιχνοθεραπευτή. Πριν την έναρξη των προγραμμάτων προβλέπεται συνάντηση με όλο το προσωπικό του νοσοκομείου που έρχεται σε επαφή με τα παιδιά της πτέρυγας, προκειμένου να συζητηθούν θέματα συνεργασίας και να υπάρξει αμοιβαία εκπαίδευση.

Επίσης, οργανώνεται συνάντηση γνωριμίας με τους γονείς των παιδιών που νοσηλεύονται, προκειμένου να εξηγηθεί το εκπαιδευτικό πλαίσιο του προγράμματος. Το εκπαιδευτικό υλικό που παραμένει στο νοσοκομείο, έχει οδηγίες που απευθύνονται στους γονείς και το προσωπικό του νοσοκομείου ώστε να μπορούν να παίξουν μαζί με τα παιδιά.

Στόχος είναι κατά τη διάρκεια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων οι ερμηνευτές του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν το εκπαιδευτικό υλικό μόνοι τους και να εξοικειωθούν με εναλλακτικές μεθόδους επικοινωνίας, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας των παιδιών.

«Το Μουσείο σε ρόδες»

Πρόκειται για μια κινητή μονάδα οργανωμένη σε κουτιά- θεματικές. Κάθε κουτί έχει μία θεματική με πολύ-επίπεδες δραστηριότητες αξιοποίησης των αντικειμένων και του εκπαιδευτικού υλικού.

Η επιλογή των θεματικών βασίστηκε:

- στις αξιολογήσεις που συμπληρώνονται από τους ερμηνευτές του ΕΠΜ, τους γονείς, το νοσηλευτικό προσωπικό και τα παιδιά.
- στη συνεργασία με την παιγνοθεραπεύτρια του νοσοκομείου η οποία κατέθεσε τις πιο αγαπητές θεματικές των παιδιών καθώς και τις προτάσεις του ιατρικού προσωπικού του νοσοκομείου
- στο βασικό στόχο αυτού του προγράμματος που είναι η σύνδεση με τη φυσιολογική ζωή (σύνδεση ενδονοσοκομειακής με εξωνοσοκομειακή ζωή).
- στη σύνδεση με την έννοια μουσείο και συγκεκριμένα τα εκθέματα και τις συλλογές του Παιδικού Μουσείου.

Τα 14 χρόνια λειτουργίας του προγράμματος έχουν αναπτυχθεί πολλές θεματικές, που συνδέονται με τις συλλογές, τα εκθέματα και τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου, όπως: Η επιστήμη της φυσαλίδας, Τα μυστικά του βυθού, Με ένα βαγόνι ταξιδεύω , Στα ίχνη των δεινοσαύρων, Η αρχιτεκτονική στα «ύψη», Μουσική και μουσικοί, Τα Δόντια μου³ ,Τα δένδρα γύρω μου, Το κυνήγι της σκιάς. Στο "Μουσείο σε ρόδες" έχουν συμπεριληφθεί οι ακόλουθες:

³ Η θεματική αυτή έχει ζητηθεί από το ιατρικό προσωπικό του νοσοκομείου διότι για τη θεραπεία των παιδιών με τις συγκεκριμένες παθήσεις απαιτείται πολύ μεγάλη προσοχή στη στοματική υγιεινή. Πολλές φορές κατά τη διάρκεια της

- **Το Περιβάλλον του Περίανδρου**

Τα παιδιά ευαισθητοποιούνται για το περιβάλλον, για τους κινδύνους και τα προβλήματα που δημιουργούνται με την ανθρώπινη παρέμβαση σ' αυτό και διαμορφώνουν στάσεις και δράσεις για την αντιμετώπισή τους. Παράλληλα, ανακαλύπτουν τη δυνατότητα των διαφορετικών τρόπων χρήσεων των υλικών αγαθών, τη χρησιμότητα της ανακύκλωσης και τη συμβολή της στην προστασία του περιβάλλοντος.

- **Παίζουμε Θέατρο;**

Τα παιδιά, μέσα από τη θεματική «θέατρο» έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ιστορίες βασισμένες στις προσωπικές τους εμπειρίες, να εκφραστούν ελεύθερα και να ψυχαγωγηθούν. Έρχονται σε επαφή με διάφορα είδη θεάτρου όπως το κουκλοθέατρο, θέατρο σκιών κ.α. και ανακαλύπτουν τρόπους αξιοποίησής τους. Μερικές από τις δραστηριότητες που περιέχονται είναι: «Παίζουμε θέατρο;», «Η ιστορία μου σε θέατρο», «Ο Καραγκιόζης στο θέατρο», «Οι σκιές παίζουν θέατρο».

- **Μουσική και μουσικοί**

Τα παιδιά ανακαλύπτουν τις κατηγορίες των μουσικών οργάνων και γνωρίζουν μέσα από χειροπιαστές εμπειρίες τα μουσικά όργανα και τις δυνατότητές τους. Εμπνέονται από εικόνες, καταστάσεις, μουσικά όργανα, δημιουργούν ιστορίες και μουσικούς διαλόγους και εκφράζουν τα συναισθήματά τους.

Μερικές από τις δραστηριότητες που περιέχονται στο κουτί είναι: «Γνωριμία με τα μουσικά όργανα», «Εικόνες μόνες ψάχνουν ήχους», «Ήχοι-γρίφοι», «Μέχρι να τελειώσει η κλεψύδρα», «Μουσικός διάλογος», «Τού είναι ο θησαυρός;», «Σκέψου και ανακάλυψε τη σειρά»

- **Ασφαλώς κυκλοφορώ**

θεραπείας τους παθαίνουν στοματίτιδα κάτι που μπορεί να αποφύγουν ή τουλάχιστον να μειώσουν τον πόνο όταν περιποιούνται τα δόντια τους σχολαστικά.

Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τα μεταφορικά μέσα, εξοικειώνονται με τα βασικά σήματα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και βρίσκουν τρόπους αντιμετώπισης διαφόρων καταστάσεων που αντιμετωπίζουν οι πεζοί. Παράλληλα μέσα από συμμετοχικά παιχνίδια ευαισθητοποιούνται σε θέματα ασφάλειας και σωστής συμπεριφοράς στο δρόμο.

Μερικές από τις θεματικές που περιέχονται στο κουτί είναι: «Ασφαλώς κυκλοφορώ», «Κτίρια και δρόμοι στο χωριό, στην πόλη», «Με τι θα ταξιδέψω;», «Ο κώδικας μπερδεύτηκε».

- **Το σώμα μου μια μηχανή**

Η παραπάνω θεματική δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους. Ανακαλύπτουν τα οργανικά συστήματα και αντιλαμβάνονται πώς λειτουργεί το σώμα τους και ποιοι παράγοντες καθορίζουν την υγεία και την ευεξία του οργανισμού.

Μερικές από τις δραστηριότητες που περιέχονται στο κουτί είναι: «1 σώμα, 11 συστήματα», «Αστραφτερά χαμόγελα», «Αίμα, το κύριο μεταφορικό μέσο του σώματος», «Μύες και οστά», «Τανδαισία σχημάτων, μεγεθών, αναλογιών», «Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί».

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μέρες διεξαγωγής του προγράμματος επικοινωνήστε με το τμήμα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου τηλ. 210 3312996

Το πρόγραμμα « Το μουσείο σε ρόδες» υποστηρίζεται από το **ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ**.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Biderman, E. 1997. *Reaching Beyond the Walls: Outreach Programming at the Santa Fe Children's Museum* in Maher, M. 1997. *Collective Vision: Starting and sustaining a Children's Museum*. Association of Youth Museums, Washington D.C.

Capello, S. 1994. Υποστήριξη στο άρρωστο παιδί. Η άποψη της οικογένειας", Πρακτικά 1^{ου} Ευρωπαϊκού Συνεδρίου «Ευρώπη με ανθρώπινο πρόσωπο. Βοήθεια στο άρρωστο παιδί», Ελπίδα: Σύλλογος φίλων παιδιών με καρκίνο, Αθήνα.

Καλεσοπούλου, Δ. 2001. Το Παιδικό Μουσείο στο νοσοκομείο: Δημιουργικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες για παιδιά με νεοπλασματικές παθήσεις. Πρακτικά Β' Συνεδρίου Μουσικοθεραπείας και Δημιουργικής Έκφρασης, Δήμος Αθηναίων.

Καλεσοπούλου, Δ. 2001. Providing social services: Museum education programmes in Children's Hospitals, CECA/ICOM, Barcelona.

Καλεσοπούλου, Δ. Ανοιχτός διάλογος με την κοινότητα: Μια ελληνική πρόταση στα προγράμματα προσέγγισης, Αρχαιολογία και Τέχνες, Δεκέμβριος 1999 τεύχος 73, σελ.69-74.

Lindquist, I. 1970. Η παιγνιοθεραπεία στο νοσοκομείο, Ρευμόνδος: Αθήνα.

Μουρατιάν, Ζ. *Το μουσείο σε ρόδες: το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο στο νοσοκομείο, προς δημοσίευση*, περ. Γέφυρες, Μάιος Ιούνιος 2009

Μουσουρή, Θ. Μουσεία για όλους; Προγράμματα προσέγγισης στο διεθνή χώρο, Αρχαιολογία και Τέχνες, Δεκέμβριος 1999 τεύχος 73, σελ. 65-69.

Sandell, R. (ed.), 2002. Museums, Society, Inequality, Routledge: London.

